

SEXUALITAT EN PERSONES GRANS: CLAUS PER ENTENDRE LA SATISFACCIÓ SEXUAL I EL SEU VINCLE AMB LA SALUT SEXUAL

AINA FAUS-BERTOMEU

*DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL,
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA*

Recibido: 18-2-19; aceptado: 2-3-19

R E S U M

LA SATISFACCIÓ SEXUAL S'HA CONVERTIT EN UNA QÜESTIÓ IMPORTANT DINTRE DELS ESTUDIS SOBRE SEXUALITATS, DELS QUE SISTEMÀTICAMENT LES PERSONES GRANS QUEDEN EXCLOSES AL REDUIR LA SEUA SEXUALITAT A ASPECTES RELACIONATS AMB LA MALA SALUT. EN AQUEST ESTUDI S'ANALITZA LA SATISFACCIÓ SEXUAL AMB LA PARELLA D'AQUEST GRUP DE POBLACIÓ A TRAVÉS DE LA ENCUESTA NACIONAL DE SALUT SEXUAL, PRESENT COM A BASE EL MODEL BIOPICOSOCIAL DE LA SEXUALITAT (DELAMATER, 2002) I CONSIDERANT EL GÈNERE I DIFERENTS GRUPS D'EDAT. ELS RESULTATS INDIQUEN EL CARÀCTER MULTI-FACTORIAL DE LA SATISFACCIÓ SEXUAL, PRIORITZANT ELEMENTS DE NATURA RELACIONAL, SOCIAL I CULTURAL PER SOBRE DE L'ESTAT DE SALUT.

PARAULES CLAU

SEXUALITAT, VELLESA, SATISFACCIÓ SEXUAL, EDADISME, ENVELLIMENT SALUDABLE

INTRODUCCIÓ¹

Des que la World Health Organization (WHO) i la World Association for Sexual Health (WAS) destacaren la importància de la salut sexual en la vida de les persones, incloent factors clau com la informació i el plaer sexual es percep un augment en l'interès d'aquest fenomen. Aquest estudi, a través de l'Enquesta Nacional de Salut Sexual (ENSS) i

des d'una perspectiva biopsicosocial de la sexualitat (DeLamater, 2002), analitza els elements que intervenen en la satisfacció sexual amb la parella de la gent gran, considerant el gènere i l'edat.

La satisfacció és un indicador que pot ser interpretat per millorar la vida dels individus. No obstant això, sembla no existir una definició consensuada barrejant termes com el de qualitat de vida, felicitat o benestar. Fins al moment, s'han distingit dos as-

¹ Aquest estudi s'ha finançat a través d'una Ajuda per a contractes predoctorals per a la formació de doctors (FPI) vinculada al projecte I+D+I "Las transformaciones del envejecimiento, la longevidad y la vejez en España. De 50 a 100 y más. Presente y futuro" (CSO2010-18925) sufragat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

pectes principals de la satisfacció: d'una banda, el nivell d'afecte, que fan referència a una temporalitat de curt termini; de l'altra, el cognitiu, i que apunta a una valoració conscient que realitza el propi individu sobre les seves expectatives i experiència vital, el que implica la comparació entre les circumstàncies de la seva vida i un estàndard o norma autoimposada (Lucas et al., 1996). Per això, i segons Diener (2000), les investigacions sobre qualsevol aspecte de la satisfacció en la vida, inclosa la sexualitat, s'haurien de centrar en les valoracions que expressen els individus sobre la seva pròpia vida.

Malgrat l'atractiu d'aquest tema, són escassos els estudis que prenen com a públic objecte a la gent gran. En uns casos, les persones majors són vistes com a éssers asexuals i, en altres, la seva sexualitat és reduïda a les anomenades disfuncions sexuals (WHO, 2010) potenciant una visió mèdica d'aquesta (Gott, 2004). Aquest treball té com a punt de partida la diversificació de les formes d'envellir existents, condicionades pel context social, cultural i polític viscut. La imatge de la vellesa, influenciada per l'edadisme, fa perviure creences que atorguen a la gent gran actituds i comportaments que corresponen a generacions predecessores de majors el que comporta que, en molts casos, les necessitats d'aquest grup de població estiguen mal cobertes o no reconegudes (Erikson, 1982). Precisament en un context en què la proporció de la població que representa edats majors i longeves s'incrementa a un ritme no conegut fins al moment i la durada del cicle vital assoleix unes dimensions sense precedent històric. No obstant això, no solament és una qüestió numèrica, sinó que les persones de les generacions longeves han estat, en moltes ocasions, les protagonistes de transformacions socials trobant-se al rerefons d'aquesta qüestió el debat sobre la pròpia definició de vellesa, de sexualitat i el seu vincle amb el model d'envelliment saludable (Gilleard i Higgs 2003).

MARC TEÒRIC

Diverses investigacions analitzen la relació entre la satisfacció sexual i l'envelliment amb diferents

perspectives i metodologies. En alguns d'ells s'ha conclòs una disminució de l'activitat sexual i de la satisfacció sexual associada a l'edat (Ayuso i García, 2014; Waite et al., 2009). No obstant això, els estudis pioners sobre la sexualitat de dones i homes grans duts a terme per Masters i Johnson (1966) van afirmar que la capacitat del plaer sexual no decreix amb l'edat, línia en la que s'ubiquen estudis posteriors (Müller et al., 2014; Reina et al., 2011). La crítica dirigida als seus detractors fa referència a la seua potencial visió biomèdica de la sexualitat, on els aspectes contextuals i relacionals no es conceben i a limitacions metodològiques: mostres de mida reduïda i clíniques que poden incloure més persones amb problemes mèdics que la població general (Thomas et al., 2015). Una nova posició que va prenent força afirma que en les últimes dècades s'ha experimentat un augment en la satisfacció sexual, sobretot al gènere femení i a partir dels 50 anys, causat per l'allargament de la vida sexual, l'autonomia de les dones i les transformacions culturals (Bajos i Bozon, 2012).

Tampoc sembla que hi ha consens respecte a la relació que guarda la satisfacció sexual i el gènere. Hi ha estudis que revelen que les dones presenten majors graus de satisfacció sexual que els homes, mentre que altres troben resultats oposats. Les divergències de gènere s'argumenten en la diferent concepció de la sexualitat per gènere i als instruments de mesura, ja que, com van concloure Lawrance i Byers (1995), per als homes la font d'estímul són els aspectes físics de l'activitat sexual mentre que per a les dones són els elements relacionals i, per això, ambdues expressions han d'incloure's als qüestionaris. Aspecte aquest que va ser reforçat per Waite et al. (2009) en afirmar que les actituds i creences sobre les sexualitats en la vellesa difereixen per gènere en les relacions a llarg termini, sent els homes els qui atorguen més importància a l'afecte i a l'activitat sexual (Heiman et al., 2011; DeLamater i Moorman, 2007). Des d'aquesta perspectiva s'emfatitzen els diferents processos d'enfrontament a la vellesa, atès que els canvis en el funcionament sexual femení s'inicien amb anterioritat als masculins (Leiblum et al., 2006), i els canvis en els homes són percebuts per aquests d'una manera més potent i estressant

(Waite et al., 2009; Laumann et al., 2006). Una explicació addicional justifica l'increment en la satisfacció sexual de les dones adultes pel canvi en la seva actitud cap a la sexualitat, molt més activa i hedonista que en dècades anteriors (Bozon, 2001). No obstant això, a la revisió bibliogràfica realitzada per Sánchez-Fuentes et al. (2014), on la satisfacció sexual és l'objecte d'estudi per al període 1979-2012, els estudis que no van mostrar diferències de gènere són els més nombrosos.

Des que Masters i Johnson (1966) citaren com a factors del manteniment de l'activitat sexual en la vellesa la bona salut física i mental i una actitud positiva cap a aquesta, l'estudi de la satisfacció sexual ha ampliat els seus àmbits d'anàlisi, amb múltiples metodologies i una gran varietat d'estudis al respecte. Entre els elements esmentats per Delbès i Gaymu (1997) hi ha la rutina instal·lada a la parella, el creixement dels problemes de salut i, més concretament, les mal anomenades disfuncions sexuals (Bancroft et al., 2003), la durada de la parella, l'actitud sexual i les normes socials que estigmatitzen la vivència de les sexualitats en aquesta etapa vital. Per la seva banda, DeLamater i Moorman (2007) anomenen com a determinants de la satisfacció la freqüència de l'activitat sexual, el plaer que produeixen les abraçades i els petons, el sexe oral i el coit. Algunes anàlisis troben correlació entre l'activitat sexual, la seva freqüència i la satisfacció sexual (Henderson et al., 2009); també atorgar importància al sexe en aquest moment vital i una elevada satisfacció sexual abans de l'entrada en la vellesa (Thomas et al., 2015). I d'altres estudis posen l'accent en un millor estat de salut física i psicològica (Scott et al., 2012), en el benestar general i en la qualitat de vida (Dundon i Rellini, 2010). Variables com el suport social (Henderson et al., 2009), les bones relacions amb la família i un major nivell socioeconòmic, s'han associat així mateix amb alts nivells de satisfacció sexual (Ji i Norling, 2004). Així també la pertinença i el grau de religiositat igualment s'ha tingut en compte per explicar la satisfacció sexual (Allen et al., 2009).

L'estudi de Laumann et al. (2006) va determinar la relació entre el comportament sexual i la satisfacció sexual a les persones grans a través de quatre

variables explicatives: el plaer físic, la satisfacció emocional en l'últim any, l'estat de salut sexual i la importància del sexe. En sintonia amb Laumann i col·laboradors, l'estudi comparatiu i transversal a parelles de llarga durada de Heiman et al. (2011) suggereix una associació positiva entre la satisfacció sexual, l'activitat sexual i la durada de la relació. Al·ludeixen a l'afecte en la vellesa com a expressió de la intimitat i d'una profunda proximitat amb l'altra persona, ja que durant el cicle de vida en parella s'ha adquirit la capacitat d'identificar les necessitats de l'altra persona.

Mereixen especial atenció aquelles anàlisis sobre la satisfacció sexual amb la parella, on l'eix central és la valoració de la relació entre tots dos individus. Sánchez-Fuentes et al. (2014), extreuen els següents resultats dels estudis revisats. La satisfacció sexual és elevada en relacions satisfactòries, en aquelles en què hi ha compenetració amb l'altre/a, una major intimitat, una bona comunicació, assertivitat sexual i un suport entre tots dos cònjuges. De manera contrària, l'ansietat i evitar l'afecte de l'altre/a, una inclinació ambigua i dificultats en la comunicació s'associen amb una baixa satisfacció sexual. D'altra banda, l'estudi de Rainer i Smith (2012) conclou que la durada de la relació té un efecte negatiu sobre la satisfacció sexual i és més influent en el gènere femení que en el masculí. De la mateixa manera, la comunicació, la intimitat i la compenetració sexual (Heiman et al., 2011) així com l'assertivitat sexual (Haavio-Mannila i Kontula, 1997) s'associen a nivells més alts de satisfacció. Per tant, per als qui romanen en relacions compromeses a llarg termini, la qualitat i la satisfacció en la relació en general exerceix una gran influència en l'activitat sexual (DeLamater, 2012; Henderson et al., 2009).

A la revisió bibliogràfica de Sánchez-Fuentes et al. (2014) a més dels elements que poden afectar la satisfacció sexual, s'observa també els múltiples mètodes d'aproximació quantitativa a aquest fenomen. Alguns dels principals indicadors utilitzats per a la seva anàlisi són l'Índex of Sexual Satisfaction (ISS), el Global Measure of Sexual Satisfaction (GMSEX) i el Pinney Sexual Satisfaction Inventory (PSSI). Moltes de les crítiques que reben aquestes escales provenen d'entendre la sexualitat només en la seva

vessant física, és a dir de no concebre la satisfacció com un fenomen en el que intervenen multitud de factors culturals, socials i relacionals (Heiman et al., 2011; Waite et al., 2009). Des d'aquest prisma s'advoca per un altre tipus de mesures com el model Interpersonal de Canvi de la Satisfacció Sexual (Lawrance i Byers, 1995) o la Teoria ecològica per a l'estudi de la satisfacció sexual (Henderson et al., 2009). Aquest estudi pren el model biopsicosocial de la sexualitat proposada per DeLamater (2002), considerant la interdependència entre els estils de vida —entesos com a patrons conductuals d'una col·lectivitat— i les qualitats físiques, emocionals i relacionals de la sexualitat.

FONTS I METODOLOGIA

Fins molt recentment les enquestes sobre comportament sexual es restringien a l'etapa reproductiva, quedant limitades a mostres on la edat superior eren 50 anys. La ENSS (2009), elaborada pel Centro de Investigaciones Sociológicas, és la font de dades més actual disponible per a l'estudi del comportament sexual de les persones grans doncs la mostra és gran i no planteja una edat límit superior (CIS, 2009)

A partir de les dades de la ENSS, s'han construït 8 dimensions seguint el model biopsicosocial de sexualitat proposat per DeLamater (2002), actuant aquestes variables com a independents en les anàlisis realitzades. La primera dimensió engloba variables sociodemogràfiques —nivell d'estudis, religió de pertinença i grau de religiositat, ideologia i estatus socioeconòmic. La segona, l'estat de salut, inclou 31 variables relacionades amb el patiment de malalties, el consum de fàrmacs i l'autopercepció de la salut i la salut sexual. Un tercer bloc, l'estat d'ànim i emocional, aprofundeix a través de 12 variables en l'autoimatge i acceptació física i la personalitat. A aquest li segueix un destinat a indagar en la relació de parella i familiar; 17 variables sobre distribució de les tasques domèstiques i les cures. En aquest sentit, cal assenyalar un obstacle per al desenvolupament d'aquesta anàlisi causat pel mateix disseny del qüestionari, al no incloure preguntes sobre la

interacció amb la parella en altres àmbits de la vida quotidiana. Una cinquena agrupació aborda les representacions sexuals; qüestions com el grau i la utilitat de la informació rebuda, la importància atorgada a la sexualitat o l'acceptació de la diversitat sexual s'analitzen a través de 31 variables. L'actitud sexual, la sisena dimensió, analitza amb 25 qüestions l'expressió del desig i la satisfacció amb la parella en determinades pràctiques sexuals. Així mateix, s'inclou un bloc sobre comportament sexual; 23 variables sobre pràctiques sexuals i la seva freqüència. Finalment, una dimensió sobre el debut sexual en la que a partir de 33 variables es contextualitza i caracteritza la iniciació sexual dels individus.

Així mateix, la ENSS compta amb la variable "Satisfacció sexual amb la parella estable", que actua de dependent, i que ha estat recodificada passant a tenir de cinc a tres ítems de resposta al unir els extrems (Taula 1). El motiu principal rau en la distribució de les seves freqüències, on la resposta 'bastant satisfacció' recollia el 50% dels casos. Existeix també una justificació epistemològica per a la recodificació centrada en la construcció de l'escala que mesura aquesta variable, perquè, d'una banda, resulta confusa la divisió original entre els ítems "poca" i "una mica de" satisfacció, no existint una diferenciació clara en el seu ordre; i, de l'altra, ens remetem al seu significat, és a dir, què significa "tenir una mica de satisfacció".

La mostra es compon de 1.070 individus de 60 a 85 anys que prossegueixen amb la seva activitat sexual amb la parella estable en relacions cisheterosexuals i que han estat classificats per gènere, grup d'edat i grau de satisfacció sexual (Taula 1). L'inici en aquesta edat es justifica en el fet de trobar un punt mig entre l'edat d'inici a l'etapa de la vellesa de dones i homes, tenint en compte que aquesta és una construcció social amb divergències de gènere: en el cas de les dones, la seva entrada tradicionalment ha estat marcada per la finalització del seu cicle reproductiu, és a dir, per l'arribada de la menopausa; i en el cas dels homes es determina a través de la finalització de la seva etapa productiva, és a dir, amb l'entrada a la jubilació. I passats els 85 anys d'edat la mostra que s'extreu de la ENSS és molt reduïda.

Taula 1
Mostra: Grau de satisfacció sexual amb la parella per gènere i grups d'edat

Edat	Grau satisfacció sexual	Gènere			
		Homes		Dones	
		n	%	n	%
De 60 a 69 anys	Poca satisfacció	37	8'6	71	23'5
	Bastant satisfacció	237	55'5	161	53'4
	Molta satisfacció	153	35'8	69	22'9
	Total	427	100	301	100
De 70 a 85 anys	Poca satisfacció	28	12'0	35	31'8
	Bastant satisfacció	140	60'3	54	49'0
	Molta satisfacció	64	27'5	21	19'0
	Total	232	100	110	100
TOTAL		750		411	

Elaboració pròpia a partir de la ENSS

Per respondre als objectius plantejats en aquest estudi, l'anàlisi dels elements que interfereixen en la satisfacció sexual amb la parella, s'ha utilitzat l'anàlisi binari. A través de taules de contingència s'ha observat la relació entre la variable dependent i els 8 camps descrits. S'ha establert que el vincle entre dues variables siga estadísticament significatiu si $p < 0,05$. En el cas de l'associació entre una variable nominal i una ordinal, s'ha utilitzat l'estadístic V de Cramer; i en el cas de l'associació entre variables ordinals, l'estadístic D de Somers. A més, es prenen com a valors significatius aquells en els quals $n \geq 45$ i els residus tipificats corregits són $\pm 1,96$ (Sánchez Carrión, 1989).

Els resultats de l'anàlisi de correlació, que s'han realitzat per gènere i grups d'edat, a més es representen a través de gràfics de boles que personifiquen aquelles variables més influents en la satisfacció sexual, agrupades en les vuit dimensions (Gràfic 2 a 5). Tot i incloure en l'anàlisi totes les variables que conformen les dimensions en què s'ha parlat el concepte "sexualitat", només s'inclouen les variables estadísticament significatives i als gràfics només es representen les correlacions amb valors elevats. La mida de cada bola mostra l'impacte de les variables dependents sobre la satisfacció sexual amb la parella, mesurada a través del valor obtingut per l'estadístic de correlació, situant-se per sobre de l'eix d'abscisses els determinants positius i per sota dels

elements negatius, i els diferents colors assenyalen la pertinència de les variables a les diferents dimensions del constructe sexualitat.

ELEMENTS DE LA SATISFACCIÓ SEXUAL AMB LA PARELLA

Una primera aproximació a la satisfacció sexual amb la parella en les persones grans, destaca la seva elevada satisfacció: tres de cada deu afirma gaudir de molta satisfacció; un/a de cada dos de bastant plaer i un/a de cada cinc admet gaudir poc (Gràfic 1). No obstant això, la satisfacció disminueix amb l'edat i s'observa un major plaer en els homes que en les dones. Així mateix, hi ha una concentració en la categoria "bastant satisfacció", amb tendències diferents en els gèneres: mentre en les dones grans s'engrossa la categoria "poca satisfacció" en els homes decreix l'elevat plaer. És possible que la concentració de les dades siga fruit, primer, de la complexitat de verbalitzar sobre la pròpia sexualitat; segon, perquè tractem amb persones que mantenen relacions de llarga durada, amb la qual cosa és difícil admetre que aquestes siguen poc agradables; i tercer, perquè en avaluar la satisfacció sexual amb la parella es valoren també altres aspectes que s'inclouen en la relació més enllà de la interacció sexual (Urbano-Contreras et al., 2019).

1. DIMENSÍO SOCIODEMOGRÀFICA

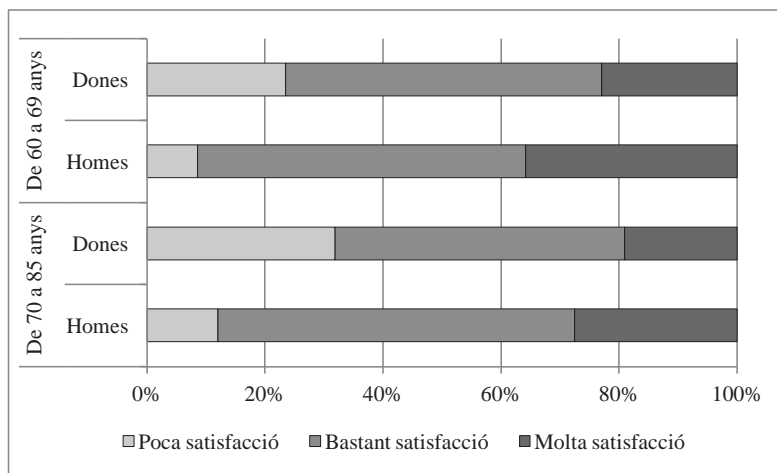
L'anàlisi binari de la dimensió sociodemogràfica indica la influència de la religió cristiana en les dones grans i la ideologia conservadora en els homes del mateix grup d'edat (70 a 85 anys), i que es vincula a una menor satisfacció sexual. Així mateix, en les dones adultes (de 60 a 69 anys), s'estableix una correlació entre la satisfacció sexual i l'estatus socioeconòmic, que dicta que les dones de les classes populars presenten menor plaer.

2. L'ESTAT DE SALUT

Els resultats de la ENSS mostra la influència de l'estat de salut en la satisfacció sexual amb la parella en la vellesa. L'autopercepció d'una salut i una salut

sexual fràgil s'erigeixen com a variables predictorres d'una baixa satisfacció sexual, fenomen més pronunciat paral·lelament a l'augment de l'edat. A més, els resultats mostren en les dones una associació entre patir malalties –en concret cardiovasculars i reumatològiques– i el plaer sexual. En els homes grans la correlació s'estableix amb les malalties derivades dels ritmes de vida actuals (trastorns del son, alimentaris, depressió, ansietat). El consum de medicaments indica una correlació negativa amb la satisfacció: en les dones adultes amb els fàrmacs per a les alteracions tiroïdals i en les longeves per al reuma i el cor; en els homes són els medicaments per al dolor i els estimulants per al primer grup d'edat i els tranquil·litzants i els fàrmacs per al reuma en el segon. A més, una important divergència de gènere es configura a través de les variables sobre discapacitat, únicament significatives en els homes.

Gràfic 1
Grau de satisfacció sexual amb la parella estable per gènere i grups d'edat

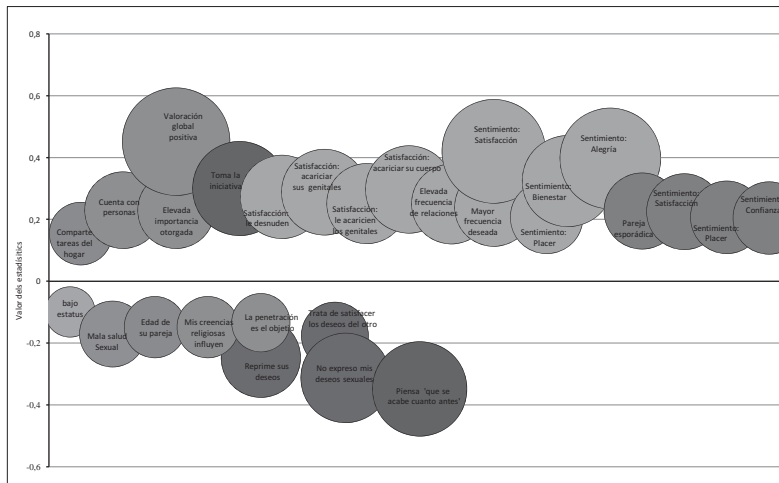
Elaboración propia a partir de la ENSS

3. ESTAT D'ÀNIM I EMOCIONAL

L'acceptació física, és a dir, el sentir-se atractiu/ va, incrementa la satisfacció sexual en tots els grups, donant-se una correlació més elevada en edats grans. A més, en les dones adultes, el suport social incrementa el desig i, en les grans, el dedicar-se

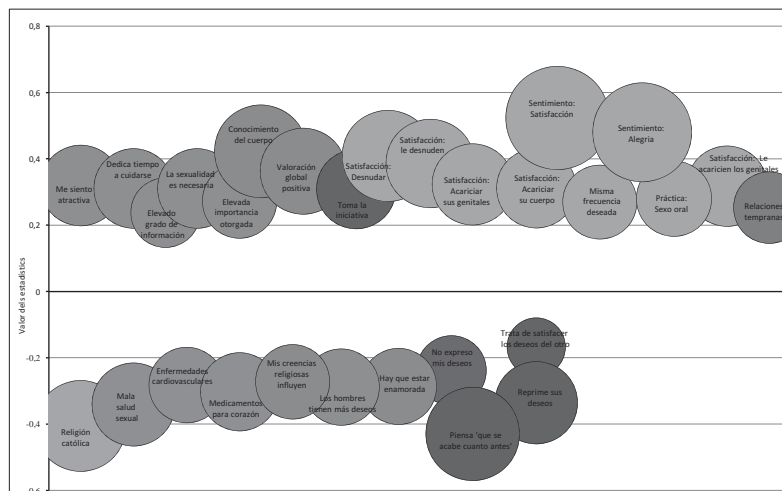
temps a si mateixes. I en els homes longeus es vincula amb la dependència emocional, és a dir, amb la necessitat que algú aprobe les seves decisions. D'altra banda, en els homes adults, sentir-se discriminat per patir alguna discapacitat o per patir alguna malaltia crònica té efectes negatius sobre el plaer sexual amb la parella.

Gràfic 2
Elements que intervenen en la satisfacció sexual, Dones, 60 a 69 anys

Elaboració pròpia a partir de la ENSS

Gràfic 3
Elements que intervenen en la satisfacció sexual, Dones, 70 a 85 anys

Elaboració pròpia a partir de la ENSS

4. RELACIONS DE PARELLA I FAMILIARS

Les variables incloses en aquesta dimensió només associen a les persones de 60 a 69 anys amb la satis-

facció sexual amb la parella. En tots dos gèneres hi ha una relació negativa entre l'edat de la parella i la satisfacció sexual; és a dir, que com més gran és la diferència d'edat entre tots dos cònjuges el plaer

decreix, efecte més visible en les dones. Pel que fa al repartiment de les tasques de la llar, des de la perspectiva femenina, la distribució similar d'aquestes en la parella augmenta la satisfacció sexual en elles, i des de la masculina és la contribució econòmica a la família. D'altra banda, en les dones el nombre de membres de la llar correlaciona negativament amb la satisfacció sexual.

5. REPRESENTACIONS DE LA SEXUALITAT

Es confirma en aquesta anàlisi que un elevat grau d'informació així com la utilitat d'aquesta correlacionen positivament amb el plaer sexual, en major mesura en el gènere femení i en edats adultes. De la mateixa manera, conèixer les possibilitats del propi cos per donar i rebre plaer estimula la satisfacció en les dones. Així mateix, en les dones adultes la satisfacció sexual s'associa a desitjar haver rebut informació sobre "amor i relacions sentimentals"; i en les grans amb formació a sobre "anatomia genital" i sobre "violència i/o abusos sexuals". Per tant, els aspectes relacionats amb la informació presenten major impacte en el gènere femení que al masculí. A més, una elevada importància atorgada a la sexualitat i una positiva valoració global de la trajectòria sexual es vinculen amb la satisfacció, fet que s'intensifica en les dones, amb qui també la satisfacció sexual es relaciona amb considerar la sexualitat com a necessària per a l'equilibri personal. Respecte a les opinions sobre identitats i diversitats sexuals, postures d'acceptació cap a les relacions sexuals entre dones, en el cas de les dones adultes i dels homes grans, així com de les relacions entre homes en el cas de les dones grans, incrementen positivament la satisfacció sexual.

D'altra banda, la influència negativa de la religió sobre la sexualitat, mesurada a través de l'afirmació "les meves creences religioses influeixen en la meua sexualitat", és patent en els dos grups d'edat de dones i en els homes grans. El vincle entre amor i sexualitat és evident als grans i es relaciona positivament amb la satisfacció sexual. I una definició de la sexualitat restringida al coit és contrària al plaer sexual en les edats longeves. De la mateixa manera, la creença en

determinats mites com que el dicta que "els homes tenen més desitjos sexuals", en ambdós grups de dones, és inhibidora de la satisfacció sexual. Per tant, i contràriament, el plaer s'incrementa en les dones que expressen els seus desitjos sexuals.

6. ACTITUDS SEXUALS

Els resultats obtinguts associen la lliure expressió de la sexualitat amb una elevada satisfacció sexual amb la parella com, per exemple, en accions com prendre la iniciativa. Per tant, reprimir els desitjos sexuals, rellevant en totes les edats i tots dos gèneres, és contrari al plaer sexual, igual que tractar de satisfer els propis desitjos sexuals abans que els de la parella o desitjar que la pràctica sexual arribe a la seua fi. També són inhibidors de la satisfacció, paradoxalment, pensar en fantasies (per als homes de 70 a 85 anys) o prendre substàncies per estimular-se (en ambdós grups d'homes).

Pel que fa a la satisfacció sexual que produeixen certes pràctiques sexuals amb la parella destaca, en ambdós grups d'edat i gènere, el besar-se apassionadament, que incrementa el plaer sexual. En els homes grans també el contingut eròtic a través de pel·lícules o revistes. I en les dones, en ambdós grups, s'incrementa la satisfacció sexual en el desenvolupament de determinades activitats en parella, com és el despullar i ser despullada, acariciar i que li acaricien el cos, i acariciar i que li acaricien els genitals. Cap d'aquestes activitats incrementa el plaer sexual dels homes.

7. COMPORTAMENT SEXUAL

Com indica la bibliografia consultada, la freqüència real i la freqüència desitjada són elements que augmenten la satisfacció sexual, fet que es confirma amb les dades de la ENSS, amb un major impacte en el gènere femení que en el masculí. També s'associa el plaer sexual amb activitats com el sexe coital (en dones de 60 a 69 anys i en homes de 70 a 85 anys), el sexe oral (en tots els grups a

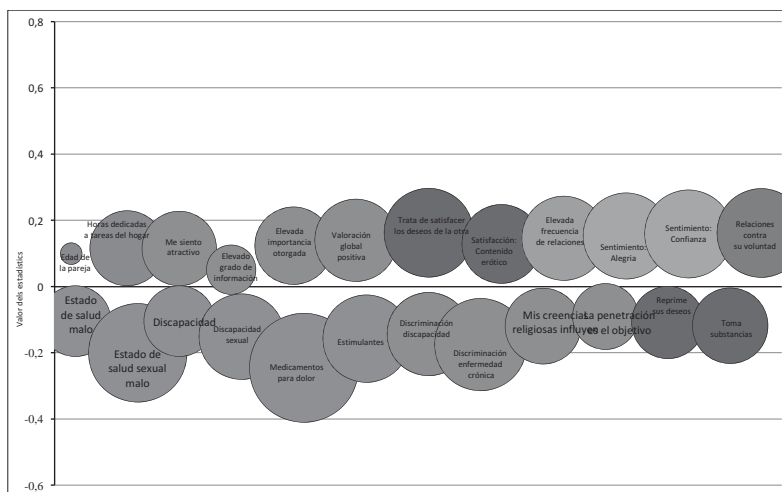

excepció dels homes grans) i la masturbació mútua en les dones grans.

Pel que fa a sensacions que es desperten després del desenvolupament de les pràctiques sexuals, sentir benestar i alegria incrementa el plaer sexual

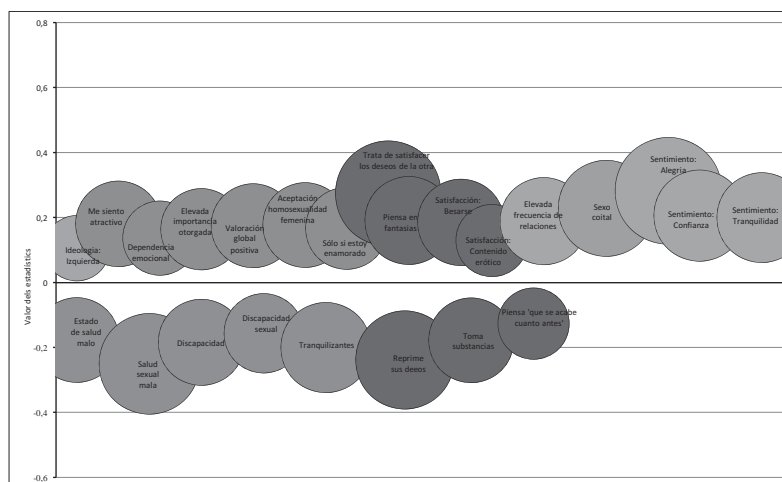
amb la parella, en major grau en les dones que en els homes. La satisfacció i el plaer (per contra del dolor) també es vinculen a una major satisfacció al gènere femení, sent la confiança i la tranquil·litat més pròpies del gènere masculí.

Gràfic 4
Elements que intervenen en la satisfacció sexual, Homes, 60 a 69 anys

Elaboració pròpia a partir de la ENSS

Gràfic 5
Elements que intervenen en la satisfacció sexual, Homes, 70 a 85 anys

Elaboració pròpia a partir de la ENSS

8. LA PRIMERA RELACIÓ SEXUAL

Finalment, i en analitzar el debut sexual, s'associa a les dones grans un debut sexual precoç a una major satisfacció sexual amb la parella. En les dones adultes, més que el mateix debut, es configura com a factor del plaer que la primera relació fos amb una parella esporàdica i fos motivada pel desig. Així mateix, en les dones ambdós grups d'edat, sentiments i sensacions com la satisfacció, el plaer, el benestar i l'alegria, la confiança i la tranquil·litat són potenciadors de la satisfacció sexual. En els homes adults, la pràctica de sexe oral durant el debut sexual és un element de satisfacció actual, i en els homes grans, l'haver sentit plaer després d'aquesta primera pràctica.

Discussió

Aquest estudi revela la natura multifactorial de la satisfacció sexual amb la parella en les relacions de llarga durada que protagonitza la gent gran. El plaer sexual es veu influenciat no només per factors individuals, com l'estat de salut, sinó també per altres d'índole relacional, així com per variables vinculades a la cultura i l'entorn social.

Les dades de l'ENSS mostren una disminució de la satisfacció sexual en incrementar l'edat, tal com es confirma en altres estudis (Lindau i Gavrilova, 2010; Laumann et al., 2006); així com que els homes presenten majors nivells de plaer sexual que les dones de la mateixa edat, troballa compartida amb altres investigacions (Heiman et al., 2011, DeLamater i Moorman, 2007). No obstant això, també indiquen que les dones grans són activament sexuals i presenten elevats nivells de satisfacció sexual, conclusió compartida amb la investigació de Thomas et al. (2005). Són diversos els motius que poden justificar les divergències de gènere en relació al diferent grau de satisfacció sexual. D'una banda, i com relaten Lawrance i Byers (1995), pot ser degut a la no inclusió de variables en la ENSS que avaluen l'estat de la relació amb la parella. De l'altra, podria tractar-se també d'un efecte generacional (Delbès i Gaymu, 1997). En aquest sentit, la repressió

sexual del context en el que van ser socialitzades (Vásquez-Bronfman, 2006; Bretin i Bueno, 2012) i, la desatenció de la creativitat i la imaginació, juntament amb el descuit per part de les parelles, s'associen al seu malestar sexual (Faus-Bertomeu i Gómez-Redondo, 2017). Així doncs, i amb l'objecte de poder confirmar una tendència entre gèneres i edats, es fa necessari indagar en els determinants de la satisfacció sexual de manera detallada, ja siga a partir de dades longitudinals que incloguen variables que indaguen en la relació emocional, la intimitat i la comunicació amb la parella, o bé a partir d'una anàlisi qualitativa que permeta aprofundir en la construcció del discurs sexual femení i masculí en la vellesa, amb la interacció amb la parella i respecte a la satisfacció sexual amb aquesta (Henderson et al., 2009).

A més, aquesta anàlisi assenyala la multitud de factors que intervenen en la satisfacció sexual, divergint els elements segons edats i gèneres. Les creences i actituds, el comportament sexual i l'estat de salut són les dimensions que condicionen en major mesura el plaer sexual de les persones grans. En concret, en les dones de 60 a 69 anys, la variable amb més influència és la valoració global de la trajectòria sexual i, en les de 70 a 85 anys, el coneixement sobre el propi cos per donar i rebre plaer es configura com la variable predictora principal. Per als homes, en ambdós grups d'edat, la presa de medicaments i l'estat de salut sexual són els elements que mediatitzen el plaer sexual.

Es constata, així mateix, que hi ha creences que limiten l'experiència sexual, i que això repercuteix en el plaer sexual. L'escassa informació sexual conjuga una sèrie de mites, amb origen religiós i patriarcal, com la dualitat sexualitat-procreació i sexualitat-amor i dicta l'absència de desig sexual femení, condicions que acoten l'expressió i el plaer sexual en la vellesa. Això fa visible la determinació de la dimensió sobre les representacions sexuals en la satisfacció de la gent gran, amb més rellevància en el gènere femení. Altres factors decisius per al plaer sexual són una valoració favorable de la trajectòria sexual i concedir-li importància a la sexualitat, aspectes relacionats amb la informació i amb la utilitat d'aquesta, així com amb el coneixement

del propi cos com a mitjà d'expressió sexual. Una valoració positiva d'aquests aspectes condueix a expressar la sexualitat com a forma de comunicació, a concebre-la com necessària per a l'equilibri personal i, per tant, a obtenir major satisfacció sexual a l'expressar, viure, sentir, percebre i desenvolupar la sexualitat sense embuts.

Així mateix, es confirma que els plaers i satisfaccions en les persones grans estan vinculats a les emocions més que al comportament sexual: per a tots dos gèneres les pràctiques en si perden valor, traslladant-se aquest a les sensacions i emocions que es desperten després la seva pràctica; a més de satisfacció i plaer, també sentiments com el benestar, la confiança i la tranquil·litat. Són aquelles pràctiques amb un component seductor, íntim, sensual i romàntic, com els petons i les carícies, i palpar-se o manosejar-se el cos i els genitals, els que desperten l'erotisme i la seducció i, per tant, garanteixen una elevada satisfacció sexual (Bretin i Gómez, 2012).

A tall de resum, aquest estudi revela tres conclusions principals. La primera, que les persones grans mantenen relacions sexuals fins a edats longeves i que presenten elevats nivells de satisfacció sexual, malgrat la seva disminució amb l'edat i de les divergències de gènere. La segona, la diversitat de factors relacionals, culturals i socials que intervenen en la satisfacció sexual i la transformació que experimenta l'expressió de la sexualitat cap a les emocions en detriment del propi comportament sexual. Tot això condueix a afirmar que les sexualitats en la vellesa, i en concret, en la satisfacció sexual, responen més a factors emocionals i socials que a la pròpia edat. I finalment, la necessitat ampliar la visió promoguda des de les institucions governamentals i sanitàries que redueixen la sexualitat de les persones grans a qüestions relacionades amb les anomenades disfuncions sexuals, superant aquesta visió genital i coitocèntrica i expandint els concepte de salut sexual que abarque elements relacionals, socials i culturals a aquestes edats.

BIBLIOGRAFIA

- ALLEN, R.; PETRO, K. i L. PHILLIPS (2009): "Factors influencing young adults' attitudes and knowledge of late-life sexuality among older women", *Aging and Mental Health* 13(2):238-245
- AYUSO, L. i L. GARCÍA FAROLDI (2014): *Los españoles y la sexualidad en el siglo XXI*. Madrid: CIS.
- BAJOS, N. i M. BOZON (2012): "Les transformations de la vie sexuelle après cinquante ans: un vieillissement genré", *Genre, sexualité i société* 1:95-108.
- BANCROFT, J.; LOFTUS, J. i S. LONG (2003). "Distress About sex: A national Survey of Women in heterosexual relationships", *Archives of sexual behavior* 32(3):193-208.
- BOTLANI, S.; SHAHSIAH, M.; PADASH, Z.; AHMADI, A. I F. BAHRAMI (2012). "The effect of attachment-based couple therapy on couples' attachment style, sexual intimacy and sexual satisfaction", *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business* 3(12):375-390.
- BOZON, M. (2001): "Sexualité et conjugalité", en Thierry Blöss (dir.): *La dialectique des rapports hommes-femmes*. Paris: Presses universitaires de France. p.240-259
- BRETIN, H. i C. GÓMEZ BUENO (2012): "Du tabou à l'incitation. Vieillesse et redéfinition des relations de genre en Espagne", *Genre, sexualité i société* 6.
- CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (2009). Informe metodológico. Encuesta Nacional de Salud Sexual, Estudio 2.780'. [en línea] http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2780_2799/2780/informe_metodologico.pdf
- DELAMATER, J. i S. MOORMAN (2007): "Sexual behavior in later life", *Journal of Aging and Health* 19(6):921-945.
- DELAMATER, J. (2012): "Sexual expression in later life: A review and synthesis", *Journal of Sex Research* 49(2-3):125-141.
- (2002): "Sexuality across the Life Course: A Biopsychosocial Perspective", *Midcontinent*

- Region Meeting, Society for the Scientific Study of Sexuality*. Big Rapids, Michigan
- DÈLBES, C. i J. GAYMU (1997): "L'automne de l'amour: la vie sexuelle après 50 ans", *Population* 52(6):1439-1483.
- DIENER, E. (2000): "Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index". *American Psychological Association*, 55(1):34.
- DUNDON, C. i A. RELLINI (2010): "More than sexual function: Predictors of sexual satisfaction in a sample of women age 40-70", *The journal of sexual medicine* 7(2):896-904.
- ERIKSON, E. (1982): *The life cycle completes: A review*. New York: Norton
- FAUS-BERTOMEU, A. i R. GÓMEZ-REDONDO (2017): "Determinantes socioculturales del deseo sexual femenino", *REIS* 160:61-78.
- GOTT, M. (2004): *Sexuality, sexual health and ageing*. London: McGraw-Hill Education.
- GILLEARD, C. i P. HIGGS (2003): *Cultures of Ageing: Self, Citizen and the Body*. Harlow: Prentice Hall
- HAAVIO-MANNILA, E. i O. KONTULA (1997): "Correlates of increased sexual satisfaction", *Archives of sexual behavior* 26(4):399-419.
- HENDERSON, A.; LEHAVOT, K. i J. SIMONI (2009): "Ecological models of sexual satisfaction among lesbian/bisexual and heterosexual women", *Archives of sexual behavior* 38(1): 50-65.
- HEIMAN, J.; LONG, J.; SMITH, S.; FISHER, W.; SAND, M. I R. ROSEN (2011): "Sexual satisfaction and relationship happiness in midlife and older couples in five countries", *Archives of sexual behavior* 40(4): 741-753.
- JL, J. i A. Norling (2004): "Sexual satisfaction of married urban Chinese". *Journal of Developing Societies* 20(1-2):21-38.
- LAUMANN, E.; PAIK, A.; GLASSER, D.; KANG, J.; WANG, T.; LEVINSON, B i C. GINGELL (2006): "A cross-national study of subjective sexual well-being among older women and men: findings from the Global Study of Sexual Attitudes and Behaviors", *Archives of sexual behavior* 35(2):143-159.
- LAWRANCE, K. i E. BYERS (1995): "Sexual satisfaction in long-term heterosexual relationships: The interpersonal exchange model of sexual satisfaction", *Personal Relationships* 2(4):267-285.
- LEIBLUM, S.; KOOCHAKI, P.; RODENBERG, C.; BARTON, I. i R. ROSEN (2006): "Hypoactive sexual desire disorder in postmenopausal women: US results from the Women's International Study of Health and Sexuality (WISHeS)", *Menopause* 13(1):46-56.
- LINDAU, S. i N. GAVRILOVA (2010): "Sex, health, and years of sexually active life gained due to good health: evidence from two US population based cross sectional surveys of ageing", *BMJ* 340.
- LUCAS, R.; DIENER, E. i E. SUH (1996). "Discriminant validity of well-being measures", *Journal of personality and social psychology* 71(3):616.
- MASTERS, W. i V. JOHNSON (1966): *Human sexual response*. Boston: Little, Brown i Co 185.
- MÜLLER, B.; NIENABER, C.; REIS, O.; KROPP, P. i W. MEYER (2014): "Sexuality and Affection among Elderly German Men and Women in Long-Term Relationships: Results of a Prospective Population-Based Study", *Plos One* 9(11)
- RAINER, H. i I. SMITH (2012): "Education, communication and well-being: An application to sexual satisfaction", *Kyklos* 65(4):581-598.
- REINA, A.; LUQUE, B. i A. FREIXAS (2011): "La sexualidad de las mujeres en la edad mayor: satisfacción percibida y cambios deseados", *Logros y retos: Actas de III congreso universitario nacional Investiga*
- SÁNCHEZ CARRIÓN, J. (1989): *Análisis de tablas de contingencia*. Madrid: CIS.
- SÁNCHEZ-FUENTES, M.; SANTOS-IGLESIAS, P. i J. SIERRA (2014). "A systematic review of sexual satisfaction", *International Journal of Clinical and Health Psychology* 14(1):67-75.
- SCOTT, V.; SANDBERG, J.; HARPER, J. i R. MILLER (2012): "The impact of depressive symptoms and health on sexual satisfaction for older couples: Implications for clinicians", *Contemporary Family Therapy* 34(3):376-390.

- THOMAS, H.; HESS, R. i R. THURSTON (2015): "Correlates of Sexual Activity and Satisfaction in Midlife and Older Women", *The Annals of Family Medicine* 13(4):336-342.
- URBANO-CONTRERAS, A.; IGLESIAS-GARCÍA, M. i R. MARTÍNEZ-GONZÁLEZ (2019): "Satisfacción general y sexual con la relación de pareja en función del género", *REIS* (165):143-158.
- VÁSQUEZ-BRONFMAN, A. (2006): *Amor y sexualidad en las personas mayores. Transgresiones y secretos*. Barcelona: Editorial Gedisa.
- WAITE, L. i A. INDA (2010): "Families, social life, and well-being at older ages", *Demography* 47(1): S87-S109.
- World Health Organization (2010). *Developing sexual health programmes: a framework for action*. [on line] http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/70501/1/WHO_RHR_HRP_10.22_eng.pdf

